

Darvasi Ferenc

Színész kettő

Adtam neki, nem tagadom. Kapott eleget, megérdemelte. Ne várjon tőlem senki gyónást. Eleve hamarabb kellett volna. Minimum egy éve. Akkor jött el az ideje. Úgy látszik, mostanra telt be igazán a pohár. Ez jellemző rám, lassan emészttem meg a velem történeteket. Nincs mit szépíteni, bedurrant az agyam. Azt mondta, aki látott, félelmetes voltam. Mint aki bármire képes, akár embert ölni is.

Miért lett belőlem az, ami? Nincs rá egyértelmű válasz. Tőlünk, a hatosztályosból, sokan mentek jogásznak, közgazdásznak. Vagy a Műegyetemre, pénzügyre. Annyit sejtettem csupán, hogy a művészetek felé vezet majd az utam. De hogy közelebbről?

Még rémálmom is volt. Bemutató, mindenki ügyesen tesz-vesz a színpadon, nincs probléma. A közönséget teljesen leköti a gördülékeny, feszes előadás. Igen ám, de én is ott vagyok, és lassan jelenésem lesz. Beszélnem kell. Fogalmam sincs se a társ végszaváról, se arról, mi a darab, és ugyan miről szól a figurám. Dadogni fogok, vagy halk leszek, száz százalék. Az utolsó pillanatban, amikor már muszáj elkezdeni, felébredek, csurom vizesen, mint akit megkínóztak.

Aztán mégis ezt a pályát választottam, talán pontosan a rettegés leküzdésének a vágya vezérelt. Meghaladni a képességeimet. Nem tudom, lehet, belemagyarázás. Állíthatnám, hogy a valóságban könnyebben működött a dolog. Hazudhatnék, de minék. Akadt elég bajom. Szöveget gyorsan tanultam, az a legkevesebb. Többször érkeztem úgy az első olvasópróbára, hogy nem is néztem a papírt. Álmélkodtak rajtam, Laci is lestréberezett. De hogy belül, fejben rendben legyen az egész, felemésztett sok energiát. Könnyebben ment, ha az érzelmek felől közelítettem meg a figurát, de ez pusztán a szerep egyik oldala.

Annyit tudtam és eredménytelenül agyalni azon, ki is az tulajdonképpen, akit alakítani fogok. Szakirodalmat hozzáolvasni baromság és felesleges. Azon nem múlik semmi. Ez így nem igaz, érdemes utánanézni, de nem ott dől el, megoldod-e vagy sem. És alig találni olyan alakot a drámairodalomban, aki ne lenne többféle anyagból összegyúrva. Hogy például érzékeny, szerelmes típus, és emellett egy vadállat. Szelídnek tűnik, és egyszer csak ölni bírna. Főleg a kortárs darabokban. A felelősség, hogy lebutítod, egy jellemvonását emeled ki, vagy megmutatod az összetettségét. Utóbbi esetben lazán a fejedhez vágják, Szél Pálon lötyög Horatio szerepe.

Valahogy nem tetszett a közösségi élet. Vannak a premierjárók, mennek kocintani az összes haver bemutatójára. Förtelem. Haver, nem több. Mert a barátság

odafigyeléssel, kötődéssel jár. Arra nincs idő. Magamnak való voltam, kerültem ezeket az alkalmakat, amikor lehetett. Persze meglett a hátránya, senki nem ismert. Kívülálló maradtam egy olyan szakmában, ahol a karrier a személyes ismeretsegeken áll vagy bukik. Most persze lehet mondani, hogy savanyú a szőlő. Bármit hozhatnék fel ellenérvként, nem számítana. Az emberek szeretik fekete-fehérben látni a világot.

Kezdjük azzal, milyen szerepeket kaptam. Vajon miben tündökölhettek volna? Sirály, Medvegyenko. Woyzeck, Andres. Romantikus lelkű diák, szórakoztatónak szánt spicces férfi kortárs darabokban. És természetesen a komikus mellékszerepek Szigligetinél. Persze a nagy színész a karakterizálást is zseniálisan megoldja. De azok a nagy színészek, és számukra felüdülés néha epizodistába váltani. Ott pihenik ki Hamletet, Woyzecket. Én mit pihentem volna ki? Hisz' el sem fáradtam soha. Fő dobásom Horatio volt.

Nehezemre esett feltételezni, hogy akár egyetlen néző is figyel engem. Ahogy, teszem azt, állok Gertrud mellett. *Féligérthetőn mond valamit, beszéde semmi, de alaktalan fordulatokkal sejtelmekre készíti a hallgatókat, hogy hozzávetőleg öneszméikhez toldják a szót,* mondom, de ekkor is a királyné rezdüléseit lesik. Nem láttam a közönséget, *de valahogy mindig barátságatlannak, bizalmatlannak képzeltem el. Féltem a közönségtől, és valahányszor egy-egy új darabot mutattunk be, mindig azt éreztem, hogy a barnák ellenségesek, a szőkék meg hidegen közönyösek.* Éppen attól nem tartottam még, hogy bekiabálnak, hé, te, menj onnan, zavarod az összképet.

Az igazgató megveregette a vállam a Hamlet után, és tehetséges kezdő színésznek nevezett mások előtt. Kezdő színész, négy év gyakorlattal. Azért ennél többet vártam. Tehetséges, tehát sose forrja ki magát igazán. Amolyan színész kettő, megfelel tölteléknek a nagyszínpadra. Antik karba, komikus mellékszerepbe. Horatiót is úgy kaptam meg, hogy Laci lebetegedett a főpróbahéten. El lehet képzelni, hogy' sikerült a premier. Két gyökeresen eltérő színházi iskola, Hamlet és Horatio egymást oltották ki a színpadon, ezt írták a lapok. Meg sem említették a kritikákban, hogy négy nap próba után ugrottam be.

Számomra is kérdéses, hogy' mutatok a színpadon. Van-e tehetségem a játékhoz. És nem annyira a tehetséges az érdekes, mert az maximum tíz százalék, a többit a vérével, veritékével kaparja össze az ember. Bent soha nem mondtak rám semmit. Se jót, se rosszat. Pedig mindkettőből lehetett volna tanulni. Lement a szezon, semmi megjegyzés. Bemutató után szokásos koccintás, de egy szó se a lényegről.

Őn, Szél Pál, durván, izléstelenül, ripacs gesztusokkal játszott, üvöltözött. Voltak pillanatai, amikor tehetségesen rikoltozott, tehetségesen haldoklott, de ezek csak pillanatok voltak. Legalább ennyivel megtisztelhettek volna. Ha érzed is, hogy jól sikerült-e, amit csináltál, nem árt a külső kontroll. Főleg egy úgynevezett kezdő színésznek. Nem gondoltam, hogy szörnyű lennék, azt azért nem. Legfeljebb, hogy az alakításaim nincsenek teljes összhangban a koncepcióval. A rendezők zöme beérte a főszereplők részletekbe menő instruálásával.

Nyaranként összeálltunk néhányan, az tartotta bennem a lelket. Készítettünk egy zenés műsort kortárs költők verseiből. A Liliommal, a Kasimir és Karoline-nel, meg a Leonce és Lénával jártuk a fesztiválokat. Kezdett kialakulni egy visz-szajáró tábor az előadásainkon. Borit és Herminát, a két színháztudomány szakos

lányt is ekkor ismertem meg. Egyikük törekeny, nádszálvékony, minden mozdulata méltóságról árulkodik; a másik laza, örök vidám, göndör, klasszikus szépség. Utolérhetetlen páros. Hívták a csapatot Zsámbékra, Gyulára, néha külföldre is, mondhatom, nagy sikereket arattunk. Persze, rá lehet vágni, hogy év közben mellőzött színészek gyülekezete, és nyári színház. Az álom a saját, közös társulat volt. Álom is maradt, pénz híján.

Ha nincs Ficsur, Schürzinger és Leonce szerepe, nem kerülök közelebb a szakmámhoz. Amíg csupán a társulatban léteztem, nem tudtam, hol a helyem, mit és miért teszek a színpadon. Mitől megy jól ugyanaz az előadás, ami tegnap még csapnivalóan működött? Mert összejön a páratartalom és a vércukorszint különös egysége? Főként az gyötört, mi a célunk az egész cirkusszal. Mármost a színházcsinálással. Meg sem mertem kérdezni a többieket, biztos, hangos röhgés lett volna a válasz.

Ha tehettem, elmentem más helyekre. Láttam, hatékonyabban is lehet színházat csinálni. Lali jó barátom volt. Megnéztem Trepljovtól kezdve Raszkolnyikovon át Hamletig. Ezekről én álmodni sem mertem. Zseniálisan dolgozott, rögeszmésen, pontosan. A Woyzecket már visszaadta, gyűlölni, gyilkolni, mint egy gép, sok lenne most az nekem. Leültünk vele néhányszor a büfében. Szívesen hallgattam. *A színjáték célja most és eleitől fogva az marad, hogy tükröt tartson mintegy a természetnek, nekem ebben hinni kell és hiszek is*, teljesen előttem van, ahogy átszellemült arccal mondja egy tejeskávé mellett. A kételyeimet nem mertem előadni neki. Ahhoz túlságosan tiszteltem. Hogy' jön ahhoz egy Horatio, hogy ő elemezze a világot Hamlet helyett? Inkább csendben maradtam.

Négy év alatt rendszeren elhasználtam, és klisékből gyúrtam össze, bárkit játszottam. Ezt nevezik kisebb ellenállásnak. És nagyobb kudarcnak. A kőszínházi közönség kedveli, ha sztereotípiákat, könnyen felismerhető sablonokat lát viszont. A színészet halálát. Havi minimum huszonöt este színpadon voltam, ez sem segítette az elmélyülést. Mintha futószalag mellett melóztam volna.

Nem tagadom, kiborultam az utolsó szezon végére. Szerettem volna legalább egyszer az életben megmutatni magam egy jelentős szerepben. Tragédiában avagy bohózatban, egyre megy. Adjanak egy esélyt. Hónapok óta terveztem, hogy beszélek az igazgatóval. Ha őszinte akarok lenni: azzal keltem, azzal feküdtem, hogy most már bekopogok hozzá. Persze nem tettem meg, halasztgattam, ameddig lehetett.

Aztán jött a szezonzáró buli, folyt egy kis alkohol, felbátorodtam. Félrehívtam, leültünk, elmondtam. Az a te szerencsétlenséged, Palika, hogy belőled már van egy. Nem értettem, mire gondol. Nem akartam érteni. Hogyhogy? Nézzél csak a tükörbe! Ugyanaz a kópé arc, mint Lacikáé! Mihez kezdjek veled ilyen ábrázattal? Laci megoldja a komikus karaktereket. És beláthatod, ezzel a fizimiskával mégsem lehetsz vezető színész.

Ekkor kellett volna gyorsan beverni neki egyet. De nem, én csendben, megadóan tűrtem. Még jó pofát is vágtam hozzá, mintha teljesen természetes lenne, amit mond. Szégyen fogott el a gondolatra, hogy megalázkodtam, majdhogynem könyörögtem neki. Eljött a vég, úgy éreztem. Az én javaslatomra, de közös megegyezéssel bontottunk szerződést. Senki nem marasztalt, evidens.

Bori és Hermina hívtak, amíg nem tudom, mihez kezdek, álljak be hozzájuk a pultba. Besegítetek egy szabadtéri sörözőben, ami májustól szeptemberig üzemelt. Szuper társaság vitte, egyetemisták, szépek, mosolygósak. Persze, hogy örömmel mentem. A lemezjátszóról megállás nélkül Manu Chao szólt, emlékszem. Ha úgy alakult, hajnal négyig, ötig is maradtunk. A forgalomra nem lehetett panasz.

És itt figyelt be az alkohol. Minden este ittunk. Eleinte keveset, aztán egyre többet. Legalábbis én, a lányok meg bírták állni, hogy ne töltsenek rá. Hamar én lettem a társaság középpontja. Sztoriztam, véget nem értek az anekdoták. Szerettek. Igazság szerint igyekeztem én lejönni az italról, de nem sikerült. Kívántam azt a fránya sört. És bármit, ami akadt. Egy kocsmában mindig van kivel koccintani. A végén már egyfolytában ittam. A kis bűdös féldekással indítottam a napot.

Eltelt így egy év. Ősztől egy kibelezett belvárosi bérházban folytattuk, majd tavasztól újra a Szigeten. Megtetszett ez a szabad élet. Vagy nem tudtam jobbat kitalálni? Lehet. Csapolom egyszert a sört. Mit látok, ki áll előttem? A direktor úr, napszemüvegben, aranylánccal a nyakában. Az arcán a régi gúnyos mosoly. Kívárja a sort, közvetlen a pultnál, előttem kezd a műsort. Kiittad magad a színházakból, mi? De legalább valamiben többre vitted! Itt az összes vendég figyel rád! Boriék azt mondták, csak ugratott. Nem érdekel. Engem aztán ne ugrasson, éppen ez az ember ne. Reflexből megütöttem. És utána többször is. Leköptem. *Csak tovább, csak tovább*, gúnyolódott. A földön feküdt, én még akkor is rugdostam, míg el nem rángattak onnan.